

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ

*Вальтер Г.А., к.бн., доц.,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків
galinawalter@gmail.com*

Завдання навчальної програми щодо вивчення екологічних питань полягає не тільки у формуванні певної системи знань, а й в збудженні інтересу студентів до цих питань, виховання в них відповідального ставлення до навколишнього середовища. Тому великого значення набуває проблема мотивів навчання. До того ж спрямованість на розвиток ціннісно-мотиваційної сфери особистості є одним з принципів екологічної освіти.

При формуванні морально-екологічних понять необхідно враховувати, що не поняття самі по собі, а усвідомлена в поняттях діяльність є головним фактором виховання особистості. Саме в діяльності морально-екологічні поняття застосовуються, узагальнюються, закріплюються, розвиваються. В ній вони наповнюються змістом, що є обов'язковою умовою формування на основі тих чи інших понять відповідних рис особистості.

Однією з умов ефективної екологічної освіти є реалізація морально-екологічних понять через залучення студентів до різних видів діяльності: навчально-пізнавальної, дослідницької, туристично-краєзнавчої, просвітницької, природоохоронної тощо. Тільки органічна взаємодія різних видів діяльності дає очікувані результати.

Так, вирішальним фактором виховання чуйності (здатності співчувати, співпереживати) є спільна діяльність, що передбачає співробітництво студентів з викладачами та своїми ровесниками (колективна робота над завданнями за інтересами, спілкування зі спеціалістами). Саме ця колективна діяльність створює умови для спільних емоційних переживань і формує у студентів чуйне ставлення спочатку до людей, а потім до навколишнього середовища, насамперед до тварин і рослин. Поступово вони підіймаються до усвідомленого рівня ставлення до природи і відкривають для себе категорію «гуманність».

Гуманність – риса особистості, що передбачає усвідомлене співчуття, надання живій природі практичної допомоги, гуманність на відміну від чуйності, виявляється не тільки у переживаннях особистості, а й у практичних діях.

Загальна мета формування в студентів позитивної мотивації до вивчення екологічних проблем полягає в тому, щоб сприяти перетворенню вже існуючих, але нестійких, малодіючих неусвідомлених мотивів на зрілу, стійку сферу позитивного ставлення до природи в цілому, а також до екологічних проблем сучасності.

Першу групу умов, що сприяють створенню такої сфери, складають прийоми діяльності викладача, це:

– створення загальної сприятливої атмосфери в аудиторії; залучення студентів до колективних форм діяльності; співробітництво з викладачем (поради, консультації);

– емоційність викладача; реалізація принципу зацікавлення (використання цікавих фактів): аналіз життєвих ситуацій, суперечки та дискусії під час обговорення екологічних проблем;

– залучення студентів до спільної дослідницької діяльності; забезпечення самостійності учнів у виконанні завдань; застосування знань у нових ситуаціях.

Друга група умов пов'язана з використанням спеціальних завдань на формування та закріплення мотивації. Слід враховувати, що навіть сприятливі умови впливають на мотивацію навчання не безпосередньо, а тільки через внутрішнє ставлення до них самого студента. Таким умовам задовольняють інформаційні тексти, дослідницькі завдання, проблемні ситуації.

Необхідно створити умови, щоб студенти постійно були мотивованими до дій. Але зміст мотивів на різних етапах роботи може бути неоднаковим. Корисний досвід роботи в групах з екологічною спрямованістю навчального процесу дозволяє зробити наступні висновки.

На початку вивчення основна увага приділялась тому, щоб студенти зрозуміли, що корисного і нового вони дізнаються, де зможуть застосувати набуті екологічні знання, яки переваги дасть їм засвоєний матеріал.

Надалі при вивченні кожної теми повинні не тільки посилюватись вихідні мотиви, а й з'являтися нові. Це відбувається, якщо студенти усвідомлюють екологічні знання, оцінюють їх, порівнюють, отримують задоволення від самого процесу навчання. Цьому сприяють робота у групах, активне спілкування з студентами, викладачем.

Індивідуальна робота робить студентів незалежними, дозволяє їм працювати у темпі, який відповідає їх підготовці та особистим якостям. Це не ізольованість студентів – вони мають змогу радитись між собою, звертатися за допомогою до викладача.

Більш складний спосіб організації навчального процесу – робота в малих групах. Діяльність групи спрямована на досягнення певної навчальної мети. Всі, хто працює у групі, відповідальні за рішення задачі, виконання завдання, демонстрацію успіхів. Робота в командах підвищує успішність студентів, тому, що вони більш допомагають одне одному, ніж конкурують. Досвід показує, що для деяких студентів можливість бути членом групи, що має добру успішність (в незалежності від їх особистих показників у навчанні), дає шанси руху вперед, почуття задоволення, підвищує рівень усвідомлення своїх здібностей і можливостей, а також забезпечує оцінку роботи з боку товаришів по команді.

На останньому етапі вивчення теми необхідно створити мотивацію завершення. Учень повинен оцінити свої знання, порівняти їх у ході дискусії, визначити, яких знань йому не вистачає, спланувати завдання подальшої самоосвіти.

Пропоную розглянути етапи формування позитивних мотивів до вивчення екологічних проблем на прикладі семінару-диспуту «Пошук трьох аргументів».

Основний зміст семінару – екологічні проблеми, їх глобальний характер. Виникнення екологічних труднощів, які викликані поганим знанням законів, принципів та правил природокористування, ігнорування екологічних обмежень у розвитку суспільства (екологічний бумеранг).

Види діяльності студентів – пошук найбільш вагомих аргументів необхідності першочергового рішення екологічної проблеми.

Форма роботи – індивідуальна і у мікрогрупах по 2-4 студента з подальшим колективним обговоренням результатів.

Знайомство з проблемою. Практично кожного дня через засоби масової інформації на нас обрушуються попередження про екологічні кризи та лиха. Нам ще важко уявити собі такі глобальні явища, як «парниковий ефект» або «озонові дірки».

Ми вже рідко радісно підставляємо своє обличчя теплому літньому дощу, тому що дощі все частіше бувають кислотними. Коли ми відкриваємо вікна в квартирах або робочих приміщеннях, щоб провітрити їх, отримуємо саме навпаки. Що ж таке здійснюється з планетою, з нашим домом?

У 1968 році Землю вперше було сфотографовано з поверхні Луни. Ці знімки ясніше, ніж раніш продемонстрували, що наша планета – куля, яка парить у пустинному космосі. Вона нагадує космічний корабель у безконечній мандрівці. У нього немає бази, на яку можна повернутися для ремонту, щоб поповнити запаси та звільнитися від відходів. Людина, яка є членом екіпажа цього корабля, стала причиною проблем, що виникають. Людина як вид *Homo sapiens* збільшує свою чисельність непропорційно з іншими істотами. Це викликає тяжке навантаження на всі біологічні системи і одночасно знижує їх продуктивність.

Всі явища, які пов'язані із помітними впливами людини на природу і впливом природи на людину та економіку, отримали назву екологічної проблеми – відбиття протиріч, які виникають у системі «суспільство-природа», на умовах життя людини.

Пошук аргументів. Пропонується, щоб студенти уявили себе фахівцями у галузі дослідження та охорони навколишнього середовища. Їх задача за 10-15 хвилин сформулювати три найбільш важливих аргументи, які здатні переконати людство в тому, що екологічна проблема є проблемою № 1.

На першому етапі кожен працює самостійно. На наступному – поєднуються по 2 та порівнюють результати. Якщо запропоновано однакове, обґрунтовують свій вибір. Якщо було вибрано різні аргументи, тим більш доцільно розібратися у причинах, за якими було зроблено такий вибір. Підсумком діалогу повинні бути три узагальнених аргументи, які і запропонуються всім учасникам диспуту. Дуже важливо привести студентів до переконання особистої участі кожної людини у охороні довкілля. На заключному етапі семінару систематизуються всі запропоновані аргументи.

Коментар до викладача. Аргументи, що висловлюються на протязі дискусії доцільно записувати на дошку. Ті з них, що будуть неодноразово повторюватись, обговорюють більш детально. Результат спільної роботи – «три аргументи», які більш переконливо доказують пріоритетність екологічної проблеми та необхідність її найскорішого вирішення.